

Repertorium op de lenen van de Abdij van Berne, 1338-1771

door
J.C. Kort

*Eerder gepubliceerd in 'Met Gansen Trout', jrg. 38 (1988), een uitgave van de
Heemkundekring Onsenoort*

Vanaf de veertiende eeuw beschikte de abt van Berne over een leenkamer van bescheiden omvang. De registratie daarvan bestaat uit een beknopt leenregister, opgesteld in de zeventiende eeuw¹ als ook enige daarbij gevoegde afschriften. De omschrijvingen in deze als repertorium ingerichte katern kunnen aanleiding tot verwarring geven. Blijkens mogelijkheden tot controle heeft de opsteller de laatste omschrijving - dus uit de eerste helft van de zeventiende eeuw - als kop gebruikt en liet daarin ook de eerdere beleningen delen.

De gegevens uit het archief van de Abdij zijn in deze publicatie aangeduid met "B" zonder meer. Zij zijn buiten het register eenvoudig te vinden in het Regestenboek van de Abdij.²

Voorts is gebruik gemaakt van twee uitgegeven registers van Berne, waarin lenen vermeld zijn.³

In 1649 werd de registratie van de lenen van de Abdij na de confisatie opgedragen aan rentmeester van het Geestelijk Kantoor van Holland, die met het oog daarop een leenregister inrichtte.⁴ In 1675 werden zij echter ondergebracht bij de gewone registers van de Leen- en Registerkamer van Holland (LRK),⁵ waarin vanaf 1711 een eigen caput Berne werd gereserveerd.⁶

Noten:

1. Archief Abdij Berne, V A Map Varia 1, ongefolieerd.
2. H. van Bavel o.p., Regestenboek van het archief van de Abdij van Berne 1134-1400, Heeswijk 1984.
3. G.M. van der Velden o.p., Het oudste cijnsregister van de abdij van Berne uit 1376, 's-Hertogenbosch 1982 (hier aangehaald als: Cijnsregister); dezelfde, Een staat van de landerijen, tienden en cijnzen van de Abdij van Berne uit circa 1580, in dit tijdschrift, jrg. 37, 1987, pp. 65-95 of Bernensia XXVI (hier aangehaald als: Staat).
4. Algemeen Rijksarchief te 's-Gravenhage, Archief van het Geestelijk Kantoor (G.K.), nr. 614.
5. Hiernr. 3.
6. Hiernr. 5B.

ANDEL

1. 2 hont land in Andel, strekkend voor van de straat tot Matthijs Jansz., oost: eertijds Staas Arnoutsz. en nu Matthijs Matthijsz., west: de leenman.

5-6-1626: Jan Hubertsz., als getuige vermeld 1637, bij koop van Adriaan, zoon van Nikolaas Adriaansz. en Dirkje van Wijk, G.K., nr. 614 fol. 4, B.
Bokhoven

2. De tiende in Bokhoven, genaamd Monnikstiend.

17-3-1375: Heer Jan Oom, zoon van heer Nikolaas van Arkel, heer van Bokhoven, bij koop voor 175 oude franse schilden en 75 schilden wegens nood van abt en convent, die hem ook de gift van de kerk van Bokhoven overdragen, B.

12-11-1385: Johan Oom, zoon van Nikolaas Oom, ridder, heer van Bokhoven, draagt de tiende over aan de leenheer voor 175 oude franse schilden, B.

HEDIKHUIZEN

3. Tienden (1636: de koren- en smaltiende) van (1675: de parochie) Hedikhuizen, (1581: belast met een cijns van f 2,- 14 st; 1646: 2 pond 14 st.).

...-1376: Johannes van Heesbeen, ridder, betaalt een cijns van 6 pond, Cijnsregister, p.84 nr. 365.
26-5-1551: Dirk Ottenz. van den Wiel voor Comelia van Herff, vrouwe van Bokhoven, weduwe van Govert, heer van Bokhoven, zoals wijlen haar manen Jan van der Aa, heer van Bokhoven, ridder, haar oom, B.
 ...-1553: De heer van Bokhoven vermeld, Staten van Holland vóór 1572, inv. 630 in fine.
 ...-1556: De vrouwe van Bokhoven vermeld, Staten van Holland vóór 1572, inv.958fol. 12v.
 ...-1581: M. van Immerzeel, heer van Bokhoven, vermeld, Staat, p. 73.
17-10-1636: Matthijs Cannartz voor heer Thomas de Thiennes, baron van Heukelum en van den Broecke, heer van Castre, Rumbekke, Berthen, Claerout, Oudenhem, Ouckene enz., bij koop na de dood van Anna van Immerzeel, vrouwe van Bryan enz., diens nicht, B.
7-4-1646: Willem Lucasz. te Engelen bij koop van René de Thiennes, baron van Heukelum, heer van Castre en Rumbekke, G.K., nr. 614fol. 1.
17-5-1675: Andries van Emmerik voor Lucas van Engelen, oud 18 jaar, bij dode van Willem van Engelen, diens vader, LRK 158 c. Sticht fol. 15.
5-10-1722: Jan Roscam, procureur bij de Raad van Brabant, voor Willem van Engelen te Den Bosch bij dode van Lucas, diens vader, LRK 169 c. Sticht fol. 37v-38v.
3-10-1770: Bastiaan Nederburgh, procureur bij Raad en Leenhof van Brabant, voor Lucas van Engelen te Den Bosch bij dode van Rudolf van Engelen, diens vader, binnensjaars na de dood van Willem, diens vader, LRK 181 c. Sticht fol. 31v-33.

HEUSDEN

4. Een huis (1595: en erf) in Heusden achter de kerk (1637: met de gift van zekere huisjes daarbij), (1595: strekkend van de straat; 1656: genaamd Putterstraat; tot het mannenklooster van Heusden; 1656: met de gastkamers), enerzijds (1595: het mannenklooster; 1656: noordwaards met de gang), anderzijds (1595: de huizing van de arme vrouwtjes; 1656: gesticht door Gerard Spiering, zuid-waarts).

19-11-1393: Willem van Wendelnesse¹¹ bij overdracht door Spiering Hermansz. van Veen, B.
14-6-1510: Mr. Arnout Spiering voor Geertruida van Wijk, weduwe van Willem van Haastrecht, heer van Drunen, B.
15-5-1529: Willem van Haastrecht, heer van Drunen, B.
3-8-1535: Mr. Adriaan van Rijswijk voor Willem van Haastrecht, onmondig, bij dode van Willem, diens vader, B.
10-9-1562: Johan Monicx bij overdracht door Govert van Haastrecht, heer van Drunen, B.
16-2-1565: Gerard Spiering van Well, kastelein van Heusden, gehuwd met NN. van Meunnenrode (I), bij overdracht door Jan Monicx, B.
8-2-1572: Gerard Spiering van Well ook voor Pieter Dybroek voor Machteld van Muyuenrode, B.
14-12-1595: Jacob Spiering van Well alias bedrogen Spiering zoals Gerard Spiering van Well alias Quaestaal, zijn broer, en wordt abusievelijk geplaatst in Herpt, LRK 138 fol. 393v.
 ...-76.: Dirk Hamel voor de Jonge Schuts te Heusden met de helft en de stad Heusden voor de andere helft bij overdracht door de erven van Gerard Spiering de oude, kastelein, B.
19-10-1637: Sebastiaan Beelaerts, burgemeester van Heusden, voor burgemeester en regeerders aldaar met het geheel, B.
28-9-1656: Johan Beelaerts, burgemeester van Heusden, voor de stad, G.K., nr. 614fol. 3v.

OUDHEUSDEN

5. De helft van de tiende van Oudheusden, (1456: waarvan de leenheer de andere helft heeft), belast met een cijns van 52y2 schelling.

...-1376: Heer Dirk van Polanen vermeld, Cijnsregister, p. 83 nr. 362.
 ...-1380: Jan van Polanen bij overdracht door Dirk, zijn vader, B.

Het leen 5 gesplitst in 5A en 5B.

¹ HS.: Willennessen (!)

5A. De helft van het leen, (1523: zijnde een vierde van de korentiende), gelegen in Oudheusden, Hulten en Herpt, (1644: genaamd Bacx tiend), waarvan Brien van Weiburg de andere helft heeft.

9-7-1456: Gijsbert van Hemert, zoon van Dirk van Brakel, zoals Gijsbert, heer van Hemert, die aankwam van Jan, heer van Hemert, ridder, zoals Elburg, vrouwe van Asperen en Langerak, gehuwd met Rutger van Boetselaar, die aankwam van heer Dirk Polanen, heer van Asperen, en heer Gwijde van Asperen, met lijftocht van Johanna, Gijsberts moeder, B.

4-5-1481: Jan Heym, gehuwd met Agnes van Brakel, bij overdracht door Gijsbert van Brakel, haar broer, die lijftocht behoudt, eventueel te komen op Gijsbert van Brakel, B.

17-6-1523: In het geschil tussen Dirk Back Gerardsz. tegen Brakel en de leenheer getuigt Dirk Gijsbertsz., dat hij beleend is na Gijsbert van Hemert van Brakel, G.K., nr. 615.

13-9-1524: In het geschil tussen Dirk Gijsbertsz. van Brakel en Dirk Back zegt de eerste te houden van de abt van Berne en zegt de tweede al 22 jaar en meer in leen te houden maar in 1522 door de eerste te zijn gestoord, waarna het Hof van Holland Dirk Back in het gelijk stelt, G.K., nr. 615.

...-1544: Dirk Back vermeld, Staten van Holland vóór 1572, inv. 341 in fine.

...-1580: Erven Dirk Back vermeld, Staat, p. 76.

28-6-1621: Rochus Lemmius, bij overdracht door Jan de Roy, schout van Tilburg en Goirle, B.

13-4-1644: Adriaan Comans bij koop van Rochus Lemmius, zijn zwager, G.K., nr. 614 fol. 1v en in fine.

7-7-1664: Engelbertvan Canart voor Matthijs, zijn zoon, onmondig, bij dode van Martina Hugelina van Dunne, die aankwam van Adriaan Comans, haar grootvader, na dubbel verzuim, G.K., nr. 614 fol. 1v.

5B. De helft van het leen, gelegen in Oudheusden, Hulten en Herpterbroek.

5-11-1475: Govert van Zuidoord bij dode van Jooste, dochtervan Brien van Weiburg, zijn moeder, zoals heer Gwijde van Asperen, waarna overdracht aan Cornelis van Zuidoord, zijn broer, B.

10-7-1569: Jan van Parijs van Zuidoord, vermeld 1580, bij dode van Adriaan van Parijs, zijn vader, B, Staat, p 76.

17-11-1600: Pieter van Asperen, heer van Vuren, voor Govert van Parijs van Zuidoord bij dode van Jan, diens vader, B.

28-10-1606: Lambert van Haren, secretaris van Heusden, voor Gijsbert van Parijs van Zuidoord bij dode van Johan van Parijs van Zuidoord, diens broer, die aankwam van Govert, hun vader, B.

9-5-1626: Mr. Johan Ypelaar, licentiaat in beide rechten, voor Katharina Schotti, weduwe, voor Maria van Parijs van Zuidoord, haar dochter, bij dode van Gijsbert, haar vader, B.

16-8-1631: Matthijs van den Anckere voor Jacob Frederik van Renesse van Bar, heer van Grijskerke, Poppendamme enz., voor Gijsbert, diens zoon, bij dode van Maria van Parijs van Zuidoord, Gijsberts moeder, B.

19-10-1637: Filips van Ophem, schout van Heesbeen, voor Jacomina van Parijs van Zuidoord bij dode van Gijsbert van Renesse van Bar, die 25-11-1636 stierf, B.

22-7-1642: Katharina Schotti, weduwe van Gijsbert van Parijs van Zuidoord Jansz., G.K., nr.614fol. 2-3.

18-12-1658: Herman van Alen, notaris te Den Haag, voor Balthasar van Buren, heer van Zuidoord, bij dode van Katharina Schotti, die 26-1-1658 stierf, na de dood van Jacoba van Parijs van Zuidoord bij testament 19-3-1638 te Utrecht, G.K. nr. 614 fol. 2-3.

...-1670: Frederik Ignatius van Buren, heer van Zuidoord, Charter in particulier bezit.²

7-6-1706: Johan Jacob van Schlecht te Den Haag voor Charlotte Juliana de Huyter, vrouwe van Oudheusden, Elshout en Hulten, voor Baltasar van Buren, oud 19 jaar, te Heusden, haar zoon, bij dode van Frederik Ignatius, diens vader, LRK 166 c. Sticht fol. 11-12.

28-1-1711: Adolf van Hillenberg, kolonel in het regiment van generaal Van Friesheim te Oudheusden, voor Elisabeth Cornelia van Buren, oud 30 jaar, zijn vrouw, bij dode van Balthasar, haar broer, na kaveling, LRK 167 c. Berne fol. 1-4v.

² G.M. van der Velden o.p., Beknopte geschiedenis van Oudheusden van 1285 tot 1688, tijdschrift, jrg. 33,1983, of Bernensia, XIX, p. 131.

11-2-1712: Johan van Amelonsen, klerk in de griffie van de Staten-Generaal, voor Elisabeth Cornelia van Buren bij dode van haar man, LRK 167 c. Berne fol. 1.

18-3-1761: Jacob Roest, burgemeester van den Briel, voor Frederik Ignatius van Camminga, heer van Oudheusden, Elshout en Hulten, ritmeester in Staatse dienst, bij dode van Elisabeth Cornelia van Buren, weduwe van Francois de Rouille, kolonel in Staatse dienst, diens tante, LRK 179 c. Berne fol. 1-3v.

9-8-1769: Johannes Leemans, drost van Oudheusden, Elshout en Hulten, voor Gerard van Camminga, wonend op Wiarda te Goutum in Friesland, bij dode van Frederik Ignatius, majoor van de cavallerie, diens broer, LRK 181 c. Berne fol. 1-2.

7-7-1777: Johannes Leemans, drost, voor Dominicus van Camminga te Wirdum bij dode van Gerard, diens broer, LRK 182 c. Berne fol. 1.

6. De tiende (1441: de smaltiende) van Oudheusden zoals de leenheer verkreeg van deken en kapittel van St. Jan te Luik.

19-6-1362: Sophia, weduwe van Ghibesse van Oudheusden, bij dode van Machteld van Riede, waarna overdracht aan Heineman, zoon van Ghibesse van Oudheusden, B.

...-1376: Heineman Gyelkenz. betaalt voor de smaltiende, Cijnsregister, p. 83 nr. 363.

8-12-1447: Filips Jan Arnoutsz. voor Heineman, dochter van Heineman van Hedikhuizen, zoals haar vader, B.

7. De (1581: koren-) tiende van Oudheusden (1581: en Herpterbroek), (1637: zijnde drie delen van de helft van de korentiende aldaar, waarvan de abdij het overige toekomt).

17-9-1338: Jan van Beuningen Hackenz. voor het kapittel van St. Katharina te Heusden, B.

...-1376: Het kapittel betaalt een cijns van 27½ s. zoals heer Herbert van Riede en een cijns van 13 s. 9d. zoals Jan Westfaling, Cijnsregister, p. 83 nrs. 360-361.

14-9-1385: Jan van Beuningen voor het kapittel van Heusden, B.

26-1-1461: Arnout van Oudheusden Hackenz. voor het kapittel, B.

...-1581: Dirk Hamel vermeld voor het kapittel, Staat, p. 76.

...-1637: Filips van Opheym, schout van Heesbeen, voor Gerard Fockestaar, rentmeester van Heusden, B.